

Umhverfis- og samgöngunefnd Alþingis

Sent í umsagnagátt Alþingis

Reykjanesbær 13.10.2026

Umsögn um endurskoðun laga um sjávarflóðavarnir, ofanflóðavarnir og náttúruvá

88. mál á 158. löggjafarþingi

Sendandi	Samband sveitarfélaga á Suðurnesjum
Mál	88. mál, þingsályktunartillaga
Umsagnarfrestur	27. október 2026

Afstaða og meginniðurstaða

Samband sveitarfélaga á Suðurnesjum styður að Alþingi samþykki tillöguna. Brýnt er að skapa heildstæða og varanlega lagaumgjörð um áhættumat, áætlanagerð, ábyrgð og fjármögnun varna gegn sjávarflóðum og annarri náttúruvá. Núverandi fyrirkomulag nær ekki nægilega vel utan um vaxandi áhættu, fyrirbyggjandi aðgerðir eða samfelli í framkvæmdum.

SSS leggur jafnframt áherslu á að endurskoðunin nái skýrt til landbrots af völdum sjávar, að sett verði tímamörk um framlagningu frumvarps, að sveitarfélög og landshlutasamtök og/eða svæðisskipulagsnefndir þeirra eigi formlega aðkomu og að tryggð verði sjálfstæð, fyrirsjáanleg og áhættumiðuð fjármögnun. Áframhaldandi sjóvarnarframkvæmdir mega ekki tefjast á meðan endurskoðunin fer fram.

Sérstakir hagsmunir Suðurnesja

Suðurnes eru strandsvæði með þéttbýli, höfnum, atvinnusvæðum, samgöngumannvirkjum og öðrum innviðum nærri sjó. Svæðið hefur jafnframt sérstöðu vegna Keflavíkurflugvallar, umfangsmikillar hafnar- og sjávarútvegsstarfsemi sem og langvarandi náttúruvár á Reykjaneskaga. Traustar varnir og skýr ábyrgð eru því bæði staðbundið öryggismál og þjóðhagslegt hagsmunamál.

Í Svæðisskipulagi Suðurnesja 2024–2040 kemur fram að síðustu ár hafi sjávarflóð ítrekað náð lengra á land en hættumat sýnir, sérstaklega í Vogum, Keflavík og Njarðvík. Þar er sett markmið um áhættumat á undirbúningsstigi framkvæmda, með sérstakri áherslu á eldvirkni og hækkun sjávarborðs og um að framtíðarbyggð og grunninnviðir verði staðsett og útfærð þannig að unnt sé að verja þau. Skipulagið kallar einnig eftir skipulagi fyrir haf- og strandsvæði Suðurnesja sem taki meðal annars til náttúruvár.

Afstaðan á sér einnig lengri aðdraganda. Á 41. aðalfundi SSS árið 2017 var samþykkt að áfram þyrfti að vinna markvisst að sjóvörnum með strönd sveitarfélaganna á Suðurnesjum til að verjast landbroti af

völdum ágangs sjávar. Tillagan sem nú liggur fyrir er í samræmi við þá áherslu og nýrri stefnumörkun svæðisins.

Landbrot verði tekið skýrt með

Tillagan vísar fyrst og fremst til sjávarflóða. SSS telur nauðsynlegt að endurskoðunin taki jafnframt með skýrum hætti til virks og fyrirsjáanlegs landbrots af völdum sjávar. Landbrot getur valdið óafturkræfu tapi lands og baklands áður en mannvirki teljast komin í beina hættu. Án skýrrar heimildar, ábyrgðar og matsviðmiða er hættu á að fyrirbyggjandi aðgerðir falli milli stjórnsýslustiga.

Eldgosavá og samverkandi náttúruvá

Suðurnes hafa á undanförnum árum búið við langvarandi eldsumbrot, jarðhræringar og hraunflæði sem hafa haft víðtæk áhrif á byggð, atvinnulíf og þjóðhagslega mikilvæga innviði. Reynslan sýnir að löggjöf, ábyrgðarskipting og fjármögnun varnaraðgerða þurfa að ná skýrt til eldgosavár, þar á meðal varnargarða, verndar veitukerfa og samgönguleiða, tilfærslu innviða og annarra fyrirbyggjandi aðgerða.

SSS styður því að skoðuð verði heildstæð lagaumgjörð um náttúruvá sem tryggir samræmt hættu- og áhættumat, skýra ábyrgð ríkis og sveitarfélaga og varanlega fjármögnun varnaraðgerða. Jafnframt þarf að gera ráð fyrir að vápættir geti farið saman eða haft keðjuverkandi áhrif, svo sem eldvirkni, jarðskjálftar, hraunflæði, gasmengun, sjávarflóð og röskun mikilvægra innviða. Heildstæð nálgun má þó ekki leiða til þess að fjármögnun eða undirbúningur vegna sjávarflóða og landbrots veikist.

Skýr ábyrgð og samræmd stjórnsýsla

SSS tekur undir að kanna skuli hvort byggja megi á umgjörð ofanflóðavarna eða setja heildarlöggjöf um náttúruvá. Meginatriðið er að einn aðili beri ótvíræða ábyrgð á samræmdu áhættumati, áætlanagerð og eftirfylgni, en jafnframt verði hlutverk ráðuneyta, fagstofnana, sveitarfélaga og eigenda innviða skýrt. Sameining verkefna má ekki leiða til þess að sérstakar þarfir einstakra vátegunda eða svæða verði útundan.

Áhættumat byggi á nýjustu gögnum

Heildstætt áhættumat þarf að byggja á reynslu af raunverulegum atburðum, uppfærðum hæðar- og strandgögnum, loftslagsspám og mati á samverkandi áhættu. Við forgangsroðun þarf að horfa til lífs og heilsu, íbúðarbyggðar, þjóðhagslega mikilvægra innviða, hafna, samgangna, veitna, atvinnustarfsemi, menningarminja og óafturkræfs landtaps. Matið þarf að vera reglulega uppfært og aðgengilegt sveitarfélögum til notkunar við skipulag og leyfisveitingar.

Sjálfstæð og fyrirsjáanleg fjármögnun

SSS styður að komið verði á sérstökum sjóði eða að starfssvið fyrirbyggjandi sjóðs verði útvíkkað. Fjármögnun sjávarflóðavarna og annarra náttúruvarna þarf að vera tryggð og aðskilin frá almennri samkeppni samgönguverkefna. Hún þarf að fylgja áhættu og forgangsroðun fremur en skammtímafjárheimildum og tryggja að kostnaðarþátttaka sveitarfélaga verði ekki ósanngjörn miðað við umfang þjóðhagslegra hagsmuna sem varðir eru.

Tímamörk, samráð og samfella

Tillagan tilgreinir ekki hvenær endurskoðuninni skuli lokið eða frumvarp lagt fram. SSS leggur til að Alþingi setji skýr tímamörk og að frumvarp ásamt fjármögnunar- og innleiðingaráætlun verði lagt fram eigi síðar en á haustþingi 2027. Við vinnuna verði haft formlegt samráð við Samband íslenskra sveitarfélaga, landshlutasamtök sveitarfélaga og þau sveitarfélög sem búa við mesta áhættu. Jafnframt verði tryggt að fyrirbyggjandi umsóknir, undirbúningur og framkvæmdir haldi áfram óháð endurskoðuninni.

Ósk til nefndarinnar

SSS óskar eftir að umhverfis- og samgöngunefnd mæli með samþykkt tillögunnar og taki í nefndaráli sérstaklega afstöðu til eftirfarandi atriða:

- að landbrot af völdum sjávar falli skýrt undir endurskoðunina,
- að endurskoðunin taki skýrt til eldvirkni, hraunflæðis og samverkandi náttúruvár og að fjármögnun nái til nauðsynlegra varnaraðgerða vegna þeirra,
- að sett verði tímamörk um framlagningu frumvarps og innleiðingaráætlunar,
- að fjármögnun verði sjálfstæð, árleg og áhættumiðuð,
- að sveitarfélög og landshlutasamtök/svæðisskipulagsnefndir þeirra taki formlegan þátt í vinnunni,
- að tryggt verði samfella í fjármögnun og framkvæmd sjóvarna á meðan endurskoðun stendur yfir.

Með þessum áherslum telur SSS að tillagan geti lagt grunn að skýrara, réttlátara og skilvirkara fyrirkomulagi sem styður við öryggi íbúa, vernd mikilvægra innviða og áfallapól samfélaga á Suðurnesjum og annars staðar á landinu.

Virðingarfyllst,

Berglind Kristinsdóttir

Framkvæmdastjóri

Sambands sveitarfélaga á Suðurnesjum

Heimildir

- [Alþingi, 88. mál á 158. löggjafarþingi](#)
- [Alþingi, ferill 88. máls](#)
- [SSS, Svæðisskipulag Suðurnesja 2024–2040](#)
- [SSS, fundargerð 41. aðalfundar 29.–30. september 2017](#)
- [Suðurnesjabær, umsögn um drög að samgönguáætlun 2026–2030](#)